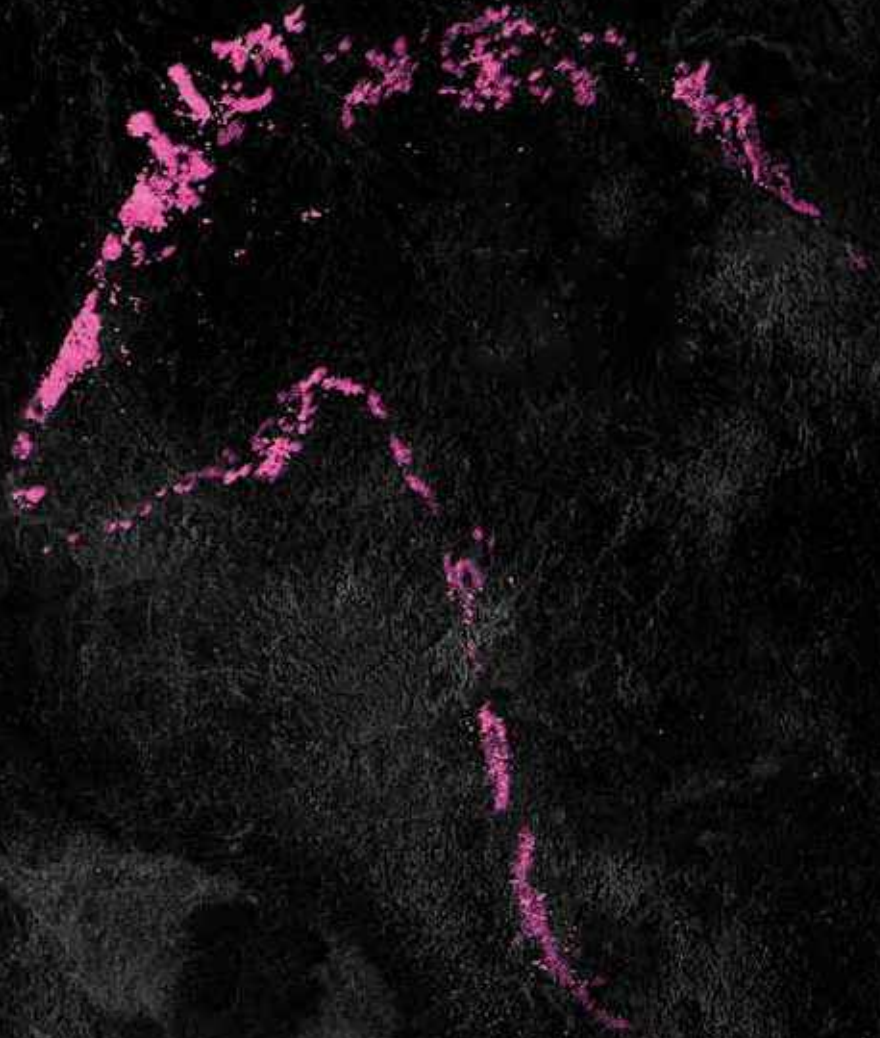

DURANGALDEA 2027 • LOS CABALLOS ROJOS DE ASKONDO
PATRIMONIO EN PELIGRO • DURANGOKO EMAKUMEEN KARTZELA

astola

ikerketa eta historia

DURANGALDEKO URTEKARIA

5.zk 2011 5€

ATXONDO HIRURAK BAT

TESTUA: OIHANE BURUAGA DE SANCHA

1961eko azaroa: Beraien udal-lurrei eransteko irrika zuten inguruko herrien presioak, ekonomia egoera kaskarrak eta Axpe, Arrazola eta Apatamonasteriok zeuzkaten errekurtsio eskasak herri hauen etorkizuna zalantzan jartzen zuten. Egoera honek hiru elizateen desagerpena ekar zezakeen, geografikoki lotuta eta sentipen bakar bat zuten herrialdeen desagerpena hain zuzen ere. Gauzak horrela ahaleginak, lurrak eta auzokideak batzea erabaki zuten Atxondo izeneko herrialde berri bati bizia emateko. Bateratze prozesu honetatik berrogeita hamar urte pasatu dira, baina antzinako herrialde bakoitzaren izpirituak gaur egun ere bizirik jarraitzen du. Zergatik?

Anboto mendiaren maldan, Mariren kobazuloa dagoen tokian, hor jarraitzen du 50 urte geroago Atxondok. Sortu zen momentuan, 1960ko hamarkadan, "Valle de Achondo" izena jarri zioten momentuko agintariek, baina bertakoek betidanik Atxondo bezala ezagutzen zuten eskualdea zen, hatzaren ondoko lurraldea bezala.

Bizkaiko ipar-ekialdean aurkitu dezakegu triangelu erregular itxuraz eta Aramaio (Araba), Elorrio eta Abadiñoko lurrekin limitatuak ditu. Bizkaiaiko toki ez lauea da Ibaizabal errekatik hasi eta Anbotoko mendikatera arte. Erliebe honek herrialdea bi zatitan banatzen du: alde batetik, industrialdea Apatamonasterion, komunikabideen inguruan baturiko biztanleria duen eremua eta bestetik, baserrietan banaturiko eta, batez ere, nekazaritza eta abeltzantza lanetan aritzen diren herritarrek osaturiko alderdia.

 APATAMONASTERIO

 ARRAZOLA

 AXPE

Atxondo

1962ko uztailaren 5ean, Apatamonasterio, Axpe eta Arrazolaren borondatezko fusioa izan zen Atxondoko Aranaren izenpean. Hala ere, elkar-keta honetara eraman zituzten arrazoiak ulertze-ko 1961eko azarora jo behar dugu. Momentu horretan, Apatamonasterioko alkalteak, Claudio Urizarrek, baliabide ekonomikoen urritasuna nabarmendu zuen eta hau, 1961eko azaroaren 15eko udalbatzarrera eraman zuen.

📍 Apatamonasterioko tren geltokia. Ca.1970.

📍 Apatamonasterio. Txelu Angoitia.

Urte horietako idatzietan aitortzen da hiru herrialdeetako egoera ekonomikoa oso txarra zela eta gastu administratiboei aurre egitea gero eta zailagoa zela hirurak banatuta bazeuden. Honi lotuta, elkartasun geografikoa eta biztanleriaren anaitasun sentimendua arrazoitzen zen. Nahiz eta hiru elizate independente izan, beraien biztanleek pentsamendu berdinak zituztela argudiatzen zen. XVIII. mende erdialdean ikus daitezke hiru herrialdeetako “elkartasun eta anaitasun”-ari buruzko lehenengo idatziak.

Honegatik eta 1952. urteko maiatzeko udal erakundearen araudi bat (“Reglamento Población y Demarcación Territorial de las Entidades Locales” izenekoa) kontuan izanda, eta ikusirik Axpe eta Arrazolako udalek elkarte honekin ados zeude-

“ El Valle de Achondo es una incuestionable realidad, en la que los límites municipales hoy existentes son un simple accidente que en nada altera el sentimiento de tradicional hermandad de sus vecindarios. ”
(Decreto sobre el expediente de fusión 10-11-1961)

la, batzorde berezi bat izendatu zuten. Batzorde honetan etorkizunean Atxondo bezala aurrera egiteko oinarriak idatzi zituzten.

Horrela, hiru elizateen arteko mugak desagertu ziren eta biztanleria eta aurrekontuak batu ziren. Fusioa onartuz gero, Atxondo 1021 biztanleko herri bat bihurtuko zen (284 Apatamonasteriokoak, 423 Axpekoak eta 314 Arrazolak). 23,41 km² hedadura izango zuen eta hiriburua Apatamonasterion kokatuko litzate-

ke. 1962ko otsailan, hiru elizateko ordezkariak oinarri hauek berretsi zituzten eta beranduago, uztailaren 5ean, Espainiar estatuko Gobernu Sailak borondatezko fusioaren dekretua onartu zuen. Prozedura guzti hau azaroaren 4an bukatu zen, Atxondoko Udal berria sortu zen momentuan.

Atxondo 60ko Retolaza apaiza

hamarkadan ren argazkietan

Atxondoko udalaren artxiboa.

Etxe-erre batze

Historian zehar elizate hauen arteko elkartzeko sentimendua nabarmena da. Lehenengo eta behin, senidetasunean eta gero, eguneroko auzokideen erlazioan. Adibidez, Bizkaiako herrialde gehienetan ohitura zen baserriak su-teetatik babestea. Sua momentu hartako gaitz handienetarikoa bat zen, etxe gehienak egurrezkoak zirelako. Horregatik sute bat egoten bazen auzokide bakoitzak dirua ematen zuen laguntza bezala.

Erreferentzia asko aurki ditzakegu honi buruz Axpe, Arrazola eta Apatamonasterioko auzokideen artean. Lehenengokoa 1758ko uztailaren 7an. Urte hone-

🕒 Atxondoko "Pullman" zaharra. Eraz aldizkariko artxiboa.

tan hiru herriekiko 155 etxeetatik, 121 su hermandadean elkartuta ageri dira. Anaitasun honek XVIII eta XIX. mendeetan zehar jarraitu zuen eta baita XX. mendean ere. 1994. urtean Durangaldeko eta Arratiako baserrien artean, "Etxe-erre batze"-aren ohitura berreskuratzen saiatu ziren Mendikoa baserriko sutea izan eta gero.

Hala eta guztiz ere, hiru herri hauen historian ez zen dena elkartasuna izan. Tentsio handiko momentuak eta desadostasun puntuak ere egon ziren, gehien bat lurralde mugen banaketan. Mendia oso garrantzitsua izan da Atxondoko auzokideentzako eta honek, arazoak ekarri zi-

tuen Elorrio, Abadiño eta Aramaioko herrialdeekin, baina baita hiru elizate hauen artean (gehien bat Axpe eta Arrazolako biztanleen artean). Bi herri hauen arteko lehenengo arazoak XVI. mendearen erdialdean aurki ditzakegu. Besaide mendiaren banaketan izandako desadostasunengatik. XVIII. mendean ere gatazka honen aurrera jarraitzen zuen. Orduan, Arrazolako egurgile batzuk Axpeko lurretan sartu ziren eta hauek, Besaiden zuloak eginez erantzun zieten Arrazolako auzokideen gurdiei oztupoak jarritz. Elizate bakoitzak bere lurak babestea nahi zituen eta kasu guztietan ika-miken protagonista mendia izaten zen.

Bateratzea egin orduko alkateak eta Udalbatza

Apatamonasterio

Claudio Urizar Baseta (fusioa martxan jarri zuen)
1962ko otsailaren 5ko udalbatzarrean onartu zuten.

Axpe

Marcelino Gorroño 1962ko otsailaren 2ko
udalbatzerrean baiezkoa eman zioten bateratzeari.

Arrazola

Mateo Urizar 1962ko otsailaren 4ko udalbatzerrean
onartu zuten bateratzea.

Momentu hartako idazkaria:

Felipe Hernández Cruceta

Atxondoko lehenengo udalbatza

Marcelino Gorroño Gorozabal (Alkatea)

Julián Azcarate Medicoechea*

Victor Baseta Aguirre*

José Egusquiza Ibabe*

Ramón Larringan Echevarría

Justo Gorostiza Elguea*

Simón Urizar Aguirre*

*bateratzearen batzorde berezian parte hartu zuten.

Bateratze prozesurako eginiko batzorde berezia

Apatamonasterio

Claudio Urizar Baseta	Alkatea - mahaiburua
Julián Azacarate Medicoechea	Zinegotzia
Ismael Zarandona Foruria	Zinegotzia

Axpe

Victor Baseta Aguirre	Zinegotzia
Justo Gorostiza Elguea	Zinegotzia
Florencio Urizar Orobiourrutia	Zinegotzia

Arrazola

José Egusquiza Ibabe	Zinegotzia
Simón Urizar Aguirre	Zinegotzia
Agustín Ocaranza Azcarate	Zinegotzia

Bateratze prozesua onartu eta gero **MARCELINO GORROÑO GOROZABAL** alkate izendatu zuten.

Borondatezko elkartzea?

Atxondoko biztanleen arteko elkartzea historian zehar errepikatzen da, baina baita hauen arteko tirabirak, herri bakoitzari dagozkion lurrengatik, eta tentsio momentu hauek kontuan izaten baditugu bateratze prozesuan kontraesan asko aurkitzen dira.

Elizate hauen mugak istripu bezala definitzea errore bat da. Berrogeita hamar urte pasatu dira bateratze prozesutik, baina Atxondoko biztanleriaren ezaugarrietako bat bakoitzak Axpe, Arrazola edo Apatakoa dela esaten jarraitzen duela da, nahiz eta garai hartako fusio agiriek kontra-koia esan.

Herri bakoitzaren historia mendez mendeko kontuan izanda, nortasun eta pertinetzi sentimendua ukaezinak direla ikusten da. Gaur egun ere bizirik jarraitzen duen sentimendua. Gauzak horrela, jendeak zer pentsatzen zuen 60ko hamarkadan eta fusioaren momentuan?

Esaera zahar batek dio ulertzaile onari hitz gutxirekin nahikoa zaiola. Batzuetan keinu bat ere nahikoa da garai hartako sentimendua ulertzeko. Bateratzearen oinarriak jarri zituen batzordeko bederatzi zinegotzietako bat Victor Baseta Aguirre izan zen. Urte batzuk beranduago, Carmelo Oletxeak jarraitu zion, baina biek keinu berbera egiten dute: hatz erakuslea ezpainak izaten. Hau da: diktaduraren isiltasuna. Zinegotzia izatea urte haietan ez zen kargu bat zama bat baizik, beraz, dena erabakita zegoen. Nork esango zion ezetz bateratze prozesuari, momentuko agintariek erabakia hartuta bazuten?

 Astxiki Axpetik. Txelu Angoitia.

Axpe, Arrazola eta Apataren bateratzea gertatu zen garaia kontutan izatea oso garrantzitsua da. Diktadura baten barruan hartzen diren erabaki guztiak bezala, hiritarraren iritziak ez zuen axola: “Egin zen eta listo” eta alegia Atxondorekiko nortasun edo sentimendu falta erabaki diktatorial baten ondorioa da.

Bertako biztanleek ezin izan zuten bateratze prozesuan parte hartu. Gauzak horrela, batzuk uste zuten Axpe eta Arrazolako alkateek herria saldu zutela. Auzokide batzuk, ekonomia kaskarraren ondorio bezala ikusi zuten, baina beste batzuk boterea Apatamonasterion batzeko modu bat izan zela uste zuten, egia baita elizate honek ko-

munikabide hobeak zituela, baina baita biztanle eta lur eremu murriztena. Beraz, bateratzetik onura gehien aterako zuena.

Dena den Arrazola, Axpe eta Apatarekiko pertenezia sentimenduak bizirik jarraitzen du, eta baliteke 1962ko fusioari esker izatea. Atxondo, elizate hauen etorkizuna babesteko erabaki hobereana bihurtu zen. Horrela, hirurak bat izanda, herri bakoitzaren nortasuna eta ohiturak mantendu dira.

Oihane BURUAGA de SANCHA

Kazetaria